

บทความวิจัย

ปัญหาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1

The problem of working in social services in lieu of fines according to

Section 30/1 of the Criminal Code.

วันที่รับบทความ (Received) : 18 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

ณัฐธินิชา ยิ้มซ้าย ¹ *

Natthanicha Yimsai

เลขที่ 39/349 หมู่ที่ 1 ถนนเลียงเมือง ตำบลบางกุ้ง

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000

No. 39/349 Moo 1, Liang Mueang, Bang Kung Subdistrict,

Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail: shogun-palm-p@hotmail.com

¹ ผู้นิพนธ์หลัก (first author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 ในบริบทกระบวนการยุติธรรมไทย ศึกษาเปรียบเทียบกับหลัก กฎหมายและการบังคับใช้ในต่างประเทศ โดยอาศัยการรวบรวมค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมทั้งหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อันเป็นข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน งานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และโดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการบริหาร จัดการ 2) ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา และ 3) ปัญหาด้าน บุคลากร ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ ดังนี้ 1. ปัญหาด้าน การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการไม่แจ้งสิทธิในการยื่นคำร้องเพื่อขอ ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 เมื่อพิพากษาลงโทษปรับก็ควร มีการแจ้งสิทธิโดยทันที 2. ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา ควรมี การกำหนดหลักเกณฑ์และแบบประเมินสถานะทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน 3. ปัญหาด้านบุคลากร อบรม พนักงานคุมประพฤติเฉพาะด้านเกี่ยวกับการดูแลผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคมเพื่อให้คำปรึกษาแก่ ผู้ต้องโทษปรับได้เลือกงานบริการสังคมที่เหมาะสมแก่ตนเอง และรวมถึงควรให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติ ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงานได้เพื่อให้ผู้ต้องโทษปรับสามารถทำงานได้จริง

ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งในด้านการลดความแออัดในเรือนจำ การฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และการสร้างประโยชน์ต่อสังคมอย่าง แท้จริง

คำสำคัญ: การทำงานบริการสังคม, ค่าปรับ, ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1, มาตรการทางเลือก, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

Abstract

This research article aims to analyze the issues surrounding the implementation of community service in lieu of fines under Section 30/1 of the Thai Penal Code within the context of the Thai justice system. It also seeks to compare the relevant legal principles and enforcement practices in other countries. The study is based on an extensive review of Thai-language documents, easily accessible and credible online sources, books, textbooks, lecture materials, research studies, academic reports, theses, and scholarly articles in both print and electronic formats. Additionally, in-depth interviews were conducted to gather further insights.

The findings indicate that the major challenges in enforcing this measure include: 1. Issues related to administrative management, 2. The lack of a financial status assessment system before the court's decision, and 3. Problems concerning personnel. To improve the implementation of community service in lieu of fines, the researcher proposes the following recommendations: 1. Administrative Management Issues – There should be an immediate notification of the right to request community service in place of a fine under Section 30/1 of the Penal Code upon sentencing. 2. Lack of a Financial Status Assessment System – A standardized set of criteria and financial assessment tools should be established to ensure fair consideration before the court's ruling. 3. Personnel-Related Issues – Specialized training should be provided for probation officers responsible for overseeing offenders performing community service, enabling them to offer appropriate guidance in selecting suitable tasks. Additionally, probation officers should be granted the authority to modify the type of community service assigned to offenders to ensure feasibility and practicality.

The researcher suggests these improvements to enhance the efficiency of the community service system as a substitute for fines, aiming to reduce prison overcrowding, rehabilitate offenders, and maximize benefits to society.

Keywords: social service work, fines, Article 30/1 of the Criminal Code, Alternative measures, Remedies for rehabilitation of offenders

1. บทนำ

การทำงานบริการสังคมนั้นเป็นการทำงานบริการให้แก่สังคม ชุมชน หรือองค์กรสาธารณกุศลโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด (ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา, 2566) การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับจึงถือเป็นมาตรการทางเลือกสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย มีประกาศแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 โดยให้การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการลงโทษทางเลือกสำหรับผู้ต้องโทษปรับซึ่งไม่ใช่นิติบุคคลที่ยังไม่มีเงินชำระค่าปรับ (สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร, ม.ป.ป) ซึ่งปัจจุบันได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 โดยขยายขอบเขตของผู้ที่สามารถขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับและปรับปรุงเงื่อนไขให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 30/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับ ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคล และไม่มีเงินชำระค่าปรับ อาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดี เพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ หรือถ้าความปรากฏแก่ศาลในขณะที่พิพากษาคดีว่า ผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงาน บริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้ และ ถ้าผู้ต้องโทษปรับยินยอม ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้

หลักเกณฑ์การขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

1. เป็นบุคคลธรรมดา
2. ศาลลงโทษปรับ
3. ผู้ต้องโทษปรับไม่มีเงินชำระค่าปรับ

สถานที่ยื่นคำร้อง

1. ยื่นคำร้องได้ที่ศาลชั้นต้นที่ตัดสินคดี

ลักษณะหรือประเภทของงาน

การกักขังแทนค่าปรับถืออัตราวันละ 500 บาท หากศาลพิพากษาปรับ 10,000 บาท จะถูกกักขังแทนค่าปรับ 20 วัน ในกรณีขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับก็ต้องทำงานทั้งหมด 20 วันเช่นกัน

ลักษณะหรือประเภทของงานที่ศาลอาจมีคำสั่งตามมาตรา 30/1 โดยเมื่อทำงานครบ 2 ชั่วโมง ให้ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน ได้แก่

1. การทำงานช่วยเหลือดูแลอำนวยความสะดวกหรือให้ความบันเทิงแก่คนพิการ คนชรา เด็กกำพร้าหรือผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์หรือสถานพยาบาล
2. งานวิชาการหรืองานบริการด้านการศึกษา
3. การทำงานวิชาชีพงานช่างฝีมือหรืองานที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ
4. การทำงานบริการสังคมหรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์อื่น

กรณีมีการฝึกอบรมความรู้ทางวิชาชีพหรือเพิ่มพูนทักษะเพื่อประโยชน์แก่การทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องโทษปรับ เมื่อฝึกครบ 2 ชั่วโมง ให้ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน (ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา, 2566)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ศาลจะมีคำสั่งทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ 2 กรณี กล่าวคือ

1. เมื่อศาลสอบถามและแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับและผู้ต้องโทษปรับต้องการทำงานบริการสังคมแทนก็สามารถยื่นคำร้องตามแบบ บ.ส.1 โดยศาลจะจัดให้มีการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกในการจัดทำคำร้องและประวัติตามแบบ บ.ส.2 เพื่อยื่นคำร้อง ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมได้เลย โดยไม่ต้องถูกนำตัวไปกักขัง

2. ผู้ต้องโทษปรับที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษปรับ แต่ไม่มีเงินชำระค่าปรับและมีความประสงค์จะทำงานบริการสังคมแทนในภายหลังสามารถยื่นคำร้อง (ซึ่งให้ผู้เกี่ยวข้องขอรับแบบฟอร์มได้จากฝ่ายประชาสัมพันธ์ศาล) โดยแจ้งความต้องการขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับลงในแบบคำร้อง (แบบ บ.ส.1) และกรอกประวัติส่วนตัวลงในแบบประวัติจำเลย (บ.ส.2) แล้วยื่นต่อศาล โดยศาลจะพิจารณาจากฐานะการเงิน ประวัติส่วนตัว ครอบครัว สภาพแวดล้อม ประวัติการกระทำความผิด และสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับ รวมถึงประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดจากการทำงานบริการสังคม (สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร, ม.ป.ป) ซึ่งการทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ดังกล่าวอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับจึงเริ่มต้นมาจากแนวคิดอาชญาวิทยาเพื่อใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ (สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร, ม.ป.ป) มีเจตนารมณ์เพื่อลดปัญหาการกักขังผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้และเพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวเป็นคนดีโดยการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ศิริวุฒ ลายคราม และคณะ, 2566) มาตรการนี้สอดคล้องกับหลักการลงโทษสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และยังช่วยลดปัญหาความแออัดในเรือนจำซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังในระบบงานราชทัณฑ์ของไทย (มนสิชา บุนนาค, 2556)

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังคงพบปัญหาและอุปสรรคมากมายในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว จากข้อมูลสถิติของกรมคุมประพฤติในคดีรับใหม่ในปี 2568 พบว่า มีผู้กระทำความผิดที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพียงร้อยละ 6.33 (รายงานผลการดำเนินงาน กรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม, 2568) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงและประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าว โดยมีปัญหา ได้แก่ ประการแรก คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากล่าวคือ ไม่แจ้งสิทธิในการยื่นคำร้องเพื่อขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 ซึ่งโดยทางปฏิบัติแล้วศาลมักจะให้ผู้ต้องโทษปรับยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับเองจึงทำให้เกิดปัญหาว่า การพิจารณาคดีของศาลในทางปฏิบัติส่วน

ใหญ่ไม่มีการแจ้งถึงสิทธิในการยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับให้แก่ผู้ต้องโทษปรับทราบ (ปกป้อง ศรีสนิท และปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2567)

ประเด็นปัญหาที่สอง คือ ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณาเมื่อศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับนั้น ศาลจำเป็นต้องทราบถึงสถานะทางการเงิน และความสามารถในการทำงานซึ่งจะได้นำไป ประกอบการพิจารณาว่างานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ประเภทใดเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษปรับ อีกทั้งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะในระหว่างรอฟังคำพิพากษานั้นก็ไม่ได้มีรายละเอียดเพียงพอที่ศาลจะนำมาประกอบการพิจารณาได้ (สุภาวดี อินแถลง, 2567)

ประเด็นปัญหาที่สาม คือ ปัญหาด้านบุคลากร บางครั้งอาจจะไม่มีเจ้าหน้าที่คอยชี้แจงรายละเอียดแบบคำร้อง (บส.1) เนื่องจากการขาดบุคลากร ทำให้ผู้ต้องโทษปรับเลือกงานบริการสังคมด้วยตนเองโดยที่ตนเองไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ เมื่อมาพบพนักงานคุมประพฤติเพื่อรับทราบเงื่อนไขการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับแล้วนั้น ปรากฏว่าประเภทงานที่เลือกผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถทำได้จริงจึงเกิดปัญหาตามมา และตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 14 มิได้มีการให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงาน (ปิยวรรณ พันธวงศ์, 2563)

จากสภาพปัญหาข้างต้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัญหาของการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 ในบริบทกระบวนการยุติธรรมไทย โดยพิจารณาทั้งในแง่ข้อกฎหมาย การบริหารจัดการ และผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการในลักษณะเดียวกันในต่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาทางกฎหมายและการบังคับใช้มาตรา 30/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญาในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับของประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนามาตรการการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมทั้งหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน งานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ

ข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป และประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้คำตอบที่ตั้งสมมุติฐานไว้ ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมายเพื่อให้นักศึกษานี้มีความสมบูรณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้มาตรา 30/1 จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

- ผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ จำนวน 2 คน

- พนักงานคุมประพฤติที่รับผิดชอบงานด้านการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ จำนวน 2 คน

- ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโอกาสในการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ จำนวน 4 คน

การสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์กระบวนการทำงานบริการสังคมในหน่วยงาน 5 แห่งที่รับผู้กระทำความผิดเข้าทำงานบริการสังคม เพื่อให้เข้าใจสภาพการณ์จริงในทางปฏิบัติ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

4. แนวคิดทฤษฎีและกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับมีรากฐานมาจากทฤษฎีการลงโทษสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่จะได้กลับตัวกลับใจและช่วยเหลือผู้กระทำความผิดที่ไม่ไปทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพของผู้กระทำความผิด หลีกเลี่ยงลักษณะที่เป็นการสร้างมลทินแก่ตัวนักโทษโดยไม่จำเป็น และเป็นวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่าช่วยคุ้มครองสังคมในระยะยาวได้ดี (มนสิชา บุนนาค, 2556)

2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) มองว่าการลงโทษควรมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ การทำงานบริการสังคมช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้พัฒนาทักษะ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อสังคม ประกอบด้วยทฤษฎีย่อย 2 ทฤษฎี ดังนี้ 1) ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐ (Rehabilitation by the official theory) โดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลมากกว่าการเน้นที่ความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นฐาน โดยหน่วยงานราชทัณฑ์จะต้องแบกรับความคาดหวังจากสังคมส่วนรวมว่าผู้กระทำความผิดจะได้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่เข้มแข็งและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางสร้างหลักประกันว่าจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก 2) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐร่วมกับชุมชน (Rehabilitation theory) ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิรูปแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดภายใต้ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูในระยะที่สาม ต่อจากการถือกำเนิดทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐ ในลักษณะเป็นทฤษฎีที่ผ่านการเรียนรู้และเข้ามาเติมเต็มจุดอ่อนของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้าทฤษฎีนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการการแก้ไขฟื้นฟูไปในอีกบริบทหนึ่ง กล่าวคือ การให้ประชาชนและชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดร่วมกับรัฐนั่นเอง (อัศศกร ไชยพงษ์, 2567)

3. ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคม ซึ่งไม่ใช่การแก้ปัญหที่ปลายเหตุอย่างการจำคุกหรือการกำหนดโทษโดยคำพิพากษา แต่เป็นกระบวนการที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา และผู้กระทำผิดจะได้รับการแก้ไข (ณัฐธิดา ดวงวิโรจน์, 2562)

4. แนวคิดมาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Alternative Measures) มุ่งหาทางเลือกอื่นแทนการลงโทษดั้งเดิมโดยเน้นการลงโทษด้วยการคุมขังซึ่งกำลังประสบกับปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาความแออัด และทำให้การจัดการไม่เป็นไปตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง และการสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ ทั้งในด้านของต้นทุนในการบริหารเรือนจำ และต้นทุนค่าเสียโอกาสในการกลับสู่สังคม หรือกลับสู่การทำงานของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในกรณีความผิดที่ไม่รุนแรง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบของการจำคุก เช่น การตีตรา การสูญเสียโอกาส และการแยกจากครอบครัว (กฤษณพงศ์ พุทธระกูล และคณะ, 2564)

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบปัญหาสำคัญของการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามมาตรา 30/1 ในบริบทกระบวนการยุติธรรมไทย ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่แข็งแกร่งในการยื่นคำร้องเพื่อขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 ซึ่งโดยทางปฏิบัติแล้วศาลมักจะให้ผู้ต้องโทษ ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ จึงทำให้เกิดปัญหาว่าการพิจารณาคดีของศาลในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ไม่มีการแจ้งถึงสิทธิในการยื่น คำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับให้แก่ผู้ต้องโทษทราบ จึงเกิดเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการที่ผู้ถูกพิพากษาลงโทษ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในทางความเป็นจริงจากการสอบถามผู้ต้องขังในสถานกักขังกลางปทุมธานีถึงเรื่องสิทธิในการขอบริการสังคมแทนการถูกกักขังตามมาตรา 30/1 ปรากฏว่าจากจำนวนผู้ต้องขัง 24 ราย มีเพียง 1 รายเท่านั้นที่ทราบและศาลก็ไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังรายนั้นบริการสังคมด้วย อีกทั้งยังไม่มีผู้ใดได้รับแจ้งสิทธิตามมาตรา 30/1 จากศาลเลย (ปกป้อง ศรีสนิทและปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2567) ส่งผลให้ผู้ต้องโทษรายนั้นไม่สามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ได้รับโทษปรับต้องถูกกักขังแทนค่าปรับเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งผู้รับโทษนั้น ๆ ต้องสูญเสียอิสรภาพโดยไม่สมควรทำให้บุคคลในครอบครัวต้องเดือดร้อนและรัฐต้องรับภาระในการดูแลเพิ่มมากขึ้น (สุภาวดี อินแถลง , 2567)

5.2 วิเคราะห์ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา

จากการศึกษาพบว่า ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเป็นกรณีที่กำหนดให้เฉพาะบุคคลธรรมดาที่ไม่มีเงินชำระ ค่าปรับเท่านั้นที่สามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ และการยื่นคำร้องศาลต้องพิจารณาฐานะทางการเงินของผู้ต้องโทษปรับ โดยพิจารณาจากรายได้ ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ ภาระหนี้สินต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้นั้นมีเงินเพียง พอที่จะชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้องหรือไม่ ประกอบการพิจารณาว่างานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ประเภทใดเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษปรับ อีกทั้งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะในระหว่าง รอฟัง คำพิพากษานั้น ก็ไม่ได้มีรายละเอียดเพียงพอที่ศาลจะนำมาประกอบการพิจารณาได้ และมองว่าการ กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นผู้ที่ ไม่มีเงินชำระค่าปรับเท่านั้นที่สามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทน ค่าปรับได้ อาจเป็นการเลือกปฏิบัติหรือไม่ เนื่องจากหลักความเสมอภาคถูกบัญญัติไว้ให้บุคคลทุกคนมี ความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย การที่กฎหมายกำหนดให้เฉพาะผู้ที่ไม่เงินชำระค่าปรับเท่านั้น สามารถ ยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ย่อมทำให้เห็นว่าผู้ที่กระทำความผิด ในลักษณะเดียวกันแต่ ได้รับการลงโทษที่แตกต่างกัน ซึ่งการทำงานบริการสังคมผู้ที่มีเงินค่าปรับ บางรายอาจมีความประสงค์ในการ ชำระค่าปรับเพื่อประสงค์พิสูจน์ให้สังคมได้รับรู้ว่าสิ่งที่ผู้กระทำความผิดได้ทำลงไปนั้น ตนได้รู้สำนึกและ พร้อมที่จะชดเชยเยียวยาการกระทำของตนต่อสังคมต่อไป แม้ว่าในทางปฏิบัติผู้ต้องโทษปรับจะมีเงินและ สามารถชำระค่าปรับได้ แต่การบัญญัติกฎหมายก็ควรต้องบัญญัติให้เกิดความเสมอภาค (สุภาวดี อินแถลง, 2567)

5.3 วิเคราะห์ปัญหาด้านบุคลากร

เมื่อต้องทำงานบริการสังคมจากการศึกษาพบว่า พนักงานคุมประพฤติมีภาระงานจำนวนมากและ มักขาดการฝึกอบรมเฉพาะด้านเกี่ยวกับการดูแลผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคม นอกจากนี้ ยังขาด นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่จะช่วยประเมินและให้คำแนะนำแก่ผู้กระทำความผิดระหว่างการ ทำงานบริการสังคมอีกด้วย

พนักงานคุมประพฤติท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “เราต้องดูแลผู้กระทำความผิดหลายประเภท ทั้งผู้ที่ ได้รับการรอการลงโทษ ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ และผู้ที่ทำงานบริการสังคม แต่ละกลุ่มมีความต้องการ การดูแลที่แตกต่างกัน แต่เราไม่มีบุคลากรเพียงพอและไม่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะทาง” ส่งผลให้บางครั้ง อาจจะไม่มีความเข้าใจที่คอยชี้แจงหรือผู้ต้องโทษปรับไม่เข้าใจแบบคำร้อง (บส.1) จึงเลือกด้วยตนเองโดยที่ ตนเองไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ เมื่อมาพบพนักงานคุมประพฤติเพื่อรับทราบเงื่อนไขการ ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ แล้วนั้น ปรากฏว่าประเภทงานที่เลือกผู้ต้องโทษ ปรับไม่สามารถทำได้จริงจึงเกิดปัญหาตามมา และตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 14 มิได้มีการให้ อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงาน (ปิยวรรณ พันธวงศ์, 2563) และจาก การสัมภาษณ์พนักงานคุมประพฤติ พบว่า การประสานงานระหว่างศาล กรมคุมประพฤติ และหน่วยงานที่ รับผู้กระทำความผิดเข้าทำงานยังขาดความเชื่อมโยงและเป็นระบบโดยข้อมูลมักไม่ได้รับการส่งต่ออย่าง

ครบถ้วนและทันเวลา ทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการและบางครั้งนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “เรายังขาดระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงาน บางครั้งเราได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนเกี่ยวกับประวัติหรือข้อจำกัดของผู้กระทำความผิด ทำให้การจัดหาทางเลือกที่เหมาะสมทำได้ยาก”

5.4 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ประเทศอังกฤษมีการพัฒนาการกำหนดโทษ เพื่อบำบัดการที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค ยุติธรรม และกระบวนการยุติธรรมของประเทศ อังกฤษมีความสามารถในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยศาลมีดุลพินิจในการกำหนด โทษทางอาญาได้อย่างกว้างขวางภายใต้วัตถุประสงค์หลักโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อการข่มขู่ และยับยั้งผู้กระทำความผิด เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อป้องกันสังคม โดยไม่ได้แยกประเภทของวัตถุประสงค์ดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ศาลอาจลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการพร้อมกันได้ แต่ต้องลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ ไว้เท่านั้นจะลงโทษเกินไปกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่ได้

คำสั่งของศาลที่ให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ถือเป็นมาตรการทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ประเทศอังกฤษนำมาใช้บังคับเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม รวมถึงจิตใจของผู้ที่กระทำความผิด เนื่องจากประเทศอังกฤษมีปัญหาจากจำนวนนักโทษมี ปริมาณมากส่งผลให้นักโทษล้นคุก และส่วนใหญ่เป็นนักโทษที่ศาลมีคำสั่งให้จำคุกในระยะสั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาความเหมาะสมและผลกระทบต่าง ๆ แล้ว เห็นว่าการจำคุกในระยะสั้นไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพนอกจากนี้ยังทำให้ผู้ต้องโทษจำคุกในระยะสั้นกลับมาก่อกระทำความผิดซ้ำอีก การทำงานบริการสังคมจึงเป็นมาตรการที่ศาลนำมาใช้แทนการลงโทษปรับ ซึ่งแต่เดิมการที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องโทษก่อน แต่ในปัจจุบันหลักความยินยอมนั้นถูกยกเลิกโดย The crime (sentence) Act 1997 section 28(2)(b) ทำให้ศาลสามารถมีคำสั่งให้ ทำงานบริการสังคมโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องโทษ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ศาล ใช้ดุลพินิจในการลงโทษปรับและมีการเปลี่ยนแปลงจากมาตรการบังคับโทษปรับมาเป็นให้ ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมโดยศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคมได้โดย ให้ผู้กระทำความผิดต้องทำงานบริการแก้สังคมหรือชุมชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด (สุภาวดี อินแถลง, 2567)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 พบว่า การทำงานบริการสังคมนั้นถือเป็นมาตรการทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Alternative Measures) โดยมุ่งหาทางเลือกอื่นแทนการลงโทษดั้งเดิมที่เน้นการลงโทษด้วยการคุมขังซึ่งประสบกับปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาความแออัด และทำให้การจัดการไม่เป็นไปตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น พื้นฐานของผู้ต้องขัง และการความสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ ทั้งในด้านของต้นทุนในการบริหารเรือนจำ และ

ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการกลับสู่สังคม หรือกลับสู่การทำงานของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในกรณีความผิดที่ไม่รุนแรง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบของการจำคุก เช่น การตีตรา การสูญเสียโอกาส และการแยกจากครอบครัว หลักของมาตรการทางเลือกดังกล่าวนี้มีเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ที่พอจะแก้ไขได้ให้ได้ปรับปรุงพฤติกรรม ลดการแออัดของเรือนจำ เกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และการทำงานบริการสังคมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับมีรากฐานมาจากทฤษฎีการลงโทษสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งมองว่าการลงโทษควรมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติเพราะการทำงานบริการสังคมจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้พัฒนาทักษะ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อสังคม โดยการทำงานบริการสังคมนั้นเป็นหนึ่งในมาตรการภายใต้ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งมองว่าการลงโทษไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการจำคุกหรือจ่ายค่าปรับ แต่เป็นการเปิดโอกาสที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคมและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

7. สรุป

การศึกษาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับจึงถือเป็นมาตรการทางเลือกอย่างหนึ่งเมื่อศาลพิพากษาปรับผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจ ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ แทนค่าปรับหรือถ้าความปรากฏแก่ศาลในขณะพิพากษาคดีว่าผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้ และถ้าผู้ต้องโทษ ปรับยินยอม ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับก็ได้ (สุภาวดี อินแถลง, 2567) การทำงานบริการสังคมดังกล่าวนอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตนด้วยการทำประโยชน์ให้แก่สังคมแล้ว ยังเป็นการฝึกวินัย รับผิดชอบต่อพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ต้องโทษปรับและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษปรับอีกทั้งยังช่วยลดภาระของรัฐในการดูแลผู้ต้องโทษปรับที่ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับลง (ศรินยา สี่มา, 2567) ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาระบบการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งในด้านการลดความแออัดในเรือนจำ การฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และการสร้างประโยชน์ต่อสังคมและเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีดังนี้

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดมาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Alternative Measures) มุ่งหาทางเลือกอื่นแทนการลงโทษดั้งเดิมเนื่องจากตามมาตรา 30/1 ไม่ได้มีการกำหนดให้มีการสิทธิแก่ผู้ต้องโทษปรับจึงทำให้ไม่ทราบถึงมาตรการ

การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับดังกล่าว และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน เนื่องจากการทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคม

2. ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงิน สอดคล้องกับทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูเนื่องจากทฤษฎีนี้เน้นให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและเข้าสู่สังคมได้หากไม่มีการวิเคราะห์สถานะทางการเงินอย่างละเอียด การกำหนดแนวทางอาจจะไม่ตรงจุดและเกิดความไม่เสมอภาคขึ้น

3. ปัญหาด้านบุคลากร สอดคล้องกับทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยรัฐ (Rehabilitation by the official theory) โดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลมากกว่าการเน้นที่ความผิดของผู้กระทำผิดเป็นฐาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อจัดงานบริการสังคมให้เหมาะสมกับผู้ต้องโทษปรับเพื่อให้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่เข้มแข็งและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางสร้างหลักประกันว่าจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

8. ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการไม่แจ้งสิทธิในการยื่นคำร้องเพื่อขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 เสนอให้ตัดประโยคที่ว่า “อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ” ออกไปเปลี่ยนเป็น “ถ้าความปรากฏแก่ศาลขณะที่พิพากษาคดีว่าผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้และถ้าผู้ต้องโทษปรับยินยอมให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ” เป็นการกำหนดหน้าที่ให้ศาลต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาและจำเลยทราบ เนื่องจากในมาตรา 30/1 ไม่ได้มีการกำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อศาลลงโทษปรับ ศาลต้องมีการแจ้งสิทธิโดยทันที (ปกป้อง ศรีสนิท และปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2567)

2. ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์และแบบประเมินสถานะทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน โดยการต้องกรอกแบบฟอร์มแสดงรายได้ทรัพย์สินและภาระหนี้สินและต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียด

3. ปัญหาด้านบุคลากร อบรมพนักงานคุมประพฤติเฉพาะด้านการดูแลผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคมเพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องโทษปรับได้เลือกงานบริการสังคมที่เหมาะสมแก่ตนเอง และรวมถึงควรให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงานได้เพื่อให้ผู้ต้องโทษปรับสามารถทำงานได้จริง

9. เอกสารอ้างอิง

- กฤษณพงศ์ พุทธระกุล และคณะ. (2564). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในต่างประเทศ สู่โมเดลการแก้ไข
ปัญหากระบวนการยุติธรรมไทย. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2025, จาก [https://researchcafe.tsri.
or.th/judicial-process/](https://researchcafe.tsri.or.th/judicial-process/)
- ณัฐธิดา ดวงวิโรจน์. (2562). ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่ ‘ยุติธรรมสำหรับ
ทุกคน. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2025, จาก <https://www.the101.world/restorative-justice-1/>
- ปกป้อง ศรีสนิทและปริญญา เทวานฤมิตร. (2567). การกักขังผู้ต้องโทษค่าปรับที่ไม่มีเงินจ่ายค่าปรับเป็น
ปัญหาอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2025, จาก [https://thammasatlawcenter.law.tu.ac. th/f/](https://thammasatlawcenter.law.tu.ac.th/f/ประมวลกฎหมายอาญา)
ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 (2559, เมษายน 7) ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 133 ตอนที่
31, ก
- ปิยวรรณ พันธวงศ์. (2563). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ แทน
ค่าปรับของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มนสิชา บุนนาค. (2556). การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรันยา สี่มา. (2567). การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ. (รายการร้อยเรื่องเมืองไทยสถานีวิทยุกระจาย
เสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร).
- ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา. (2566). การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2025,
จาก [https://atymc.coj.go.th/th/ content/category/detail/id/8/iid/388476](https://atymc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/388476)
- ศิริวุฒ ลายคราม และคณะ. (2566). มาตรการกักขังแทนค่าปรับกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจใน
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 6(1).
- สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร. (ม.ป.ป). งานบริการสังคม. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2025, จาก [https://
chuphonprobation.com/index.p hp/งานบริการสังคม](https://chuphonprobation.com/index.php/งานบริการสังคม)
- สุภาวดี อินแถลง. (2567). ปัญหาและแนวทางการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ แทน
ค่าปรับในคดีอาญา. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อัศศกร ไชยพงษ์. (2567). กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ บริษัท สามดี ออลล์ จำกัด.

